

Лексичні і фразеологічні синоніми,
антоніми. Слова-пароніми

СИНОНІМИ — це слова, що звучать по-
різному, але мають спільне основне лексичне
значення.

СИНОНІМИ

РОБЛЯТЬ
МОВЛЕННЯ
ТОЧНІШИМ

ДОПОМАГАЮТЬ
ПЕРЕДАТИ
СТАВЛЕННЯ ДО
ТОГО, ПРО ЩО
ЙДЕТЬСЯ

ДОПОМАГАЮТЬ
УНИКНУТИ
ПОВТОРІВ

ЗБАГАЧУЮТЬ
МОВЛЕННЯ

СИНОНІМИ МОЖУТЬ ВІДРІЗНЯТИСЯ

ВІДТІНКАМИ ЗНАЧЕНЬ:

їсти- наминати (їсти з апетитом),
перекусити (їсти нашвидкуруч)

СТИЛІСТИЧНИМ ЗАБАРВЛЕННЯМ:

розмовляти
(нейтральне) –
балакати (розмовне)

Абсолютні синоніми мають однакове значення й не відрізняються стилістичним забарвленням: азбука, абетка, алфавіт.

У різних значень багатозначного слова будуть різні синоніми

ГРУБИЙ

груба помилка – неприпустима

груба шкіра – тверда, жорстка

грубий голос – різкий, неприємний

грубий кіт – товстий, гладкий

грубий підрахунок - приблизний, орієнтовний

грубий пісок - зернистий

грубий тип – некультурний, нечемний

грубий тон – образливий

ПЛАКАТИ - ридати, рюмсати, голосити, хлипати,
нюняти, ревити, хникати.

СИНОНІМІЧНИЙ РЯД

Стрижневе, основне слово
синонімічного ряду називається
ДОМІНАНТОЮ

ЦИФРОВИЙ ДИКТАНТ

Записати цифри слів, які утворюють синонімічні ряди.

- 1) Самобутній, 2) сум, 3) повільно, 4) нешвидко,
- 5) оригінальний, 6) поволі, 7) печаль, 8) звільна,
- 9) потихеньку, 10) журба, 11) неквапом, 12) жаль,
- 13) повагом, 14) смуток, 15) своєрідний, 16) туга,
- 17) неспішно, 18) зажура

КЛЮЧ

- ПЕРШИЙ РЯД — 1, 5, 15.
- ДРУГИЙ РЯД — 2, 7, 10, 12, 14, 16, 18.
- ТРЕТІЙ РЯД — 3, 4, 6, 8, 9, 11, 13, 17.

Вилучіть із кожного рядка зайве слово

- Дивний, дивовижний, привабливий, чудернацький.
- Пасивний, бездіяльний, нестримний, безініціативний.
- Дружній, дотепний, приятельський, товариський.
- Несправжній, оманливий, штучний, раптовий
- Неохайний, неосвічений, недбалый, нечепурний.
- Дорога, путь, траса, шосе, шасі.
- Апатичний, байдужий, банальний, індіферентний.
- Грунтовний, істинний, повноцінний, справжній.
- Гава, роззява, солопій, шалапут.
- Денді, піжон, фанат, франт.
- Орієнтувати, скеровувати, спричиняти, спрямовувати.

ПЕРЕВІР. Привабливий. Нестримний. Дотепний. Раптовий.
Неосвічений. Шасі. Банальний. Грунтовний. Шалапут. Фанат.
Спричиняти.

Дослідження-моделювання

До поданих слів за зразком доберіть синоніми й антоніми, змодельовавши логічні пари.

правдивий (синонім).

□ Зразок. Істинний

фальшивий (антонім).

□ Розквіт, миттєвий, хитрувати, поблизу.

□ ПЕРЕВІР. Розквіт – процвітання, занепад. Миттєвий – раптовий, тривалий. Хитрувати – лукавити, бути щирим. Поблизу – неподалік, далеко.

Доведіть, що синонімами й антонімами можуть бути не лише самостійні частини мови, а й службові. Наведіть приклад.

Дослідження-відновлення

Прочитайте рекламні гасла. Дослідіть, чи доречно вжито в них виділені слова. Відновіть вислови, замінивши виділені слова синонімами, антонімами або паронімами, й запишіть їх.

Сумні відкриття починаються з «Барні». Відчуй смак волі.
Усі шляхи ведуть у «McDonald's». «Екомаркет» –
економічний супермаркет. Зроби перерву – з'їж «Twix».
Зуби помітно біліші моментально. Не зупиняйся –
снікерсуй. Територія високих цін. «Dirol» – розжуй
музикальну іскру. «Lays Maxx» – життя на мінімум. Suzuki
vitara – відчуття небезпеки. Macdonalds. Я це обожаю!

ПРОДОВЖЕННЯ

Дослідження-відновлення

Перевір

Веселі відкриття починаються з «Барні». Відчуй смак свободи. Усі дороги ведуть у «McDonald's». «Екомаркет» – економний супермаркет. Зроби паузу – з'їж «Твіх». Зуби помітно біліші миттєво. Не гальмуй – снікерсуй. Територія низьких цін. «Dirol» – розжуй музичну іскру. «Lays Maxx» – життя на максимум. Suzuki vitara – відчуття безпеки. Macdonalds. Я це люблю!

Дослідження – лінгвостилістичне спостереження

До поданих фразеологізмів доберіть з довідки синонімічні слова.

1. Собака на сіні. 2. Замилювати очі. 3. За тридев'ять земель. 4. Кури не клюють. 5. Прикуси язика. 6. Брати гору. 7. Вільний птах. 8. На руку ковінька. 9. Кров з молоком. 10. Ні світ ні зоря. 11. Як риба у воді. 12. Пекти раки. 13. Зарубати на носі. 14. Хоч греблю гати. 15. Утратити свідомість. 16. Пускати півня.

ДОВІДКА: далеко, замовкнути, вигідно, удосвіта, червоніти, знепритомніти, багато, обманювати, незалежний, добре, підпалювати, запам'ятати, скупий, багато, перемагати, здоровий.

Установіть відповідність між
фразеологічними синонімами.

А зробити з мухи слона

Б хоч лопатою горни

В зривати маску

Г знімати стружку

Д собаку з'їсти

1. виводити на чисту
воду

2. згустити фарбу

3. як бджіл у вулику

4. пройти вогонь і воду

5. давати перцю

А2, Б3, В1, Г5, Д4

Увідповідніть фразеологізми-антоніми. Поясніть їхнє значення.

- 1 високо нести голову
- 2 гора звалилася з плечей
- 3 тримати хвіст трубою
- 4 мати розум у голові

- А камінь давить душу
- Б мати камінне серце
- В скакати на задніх лапах
- Г без царя в голові
- Д опустити руки

1В; 2А; 3Д; 4Г

Увiдповiднiть фразеологiзми-синонiми. Пояснiть
їхнє значення.

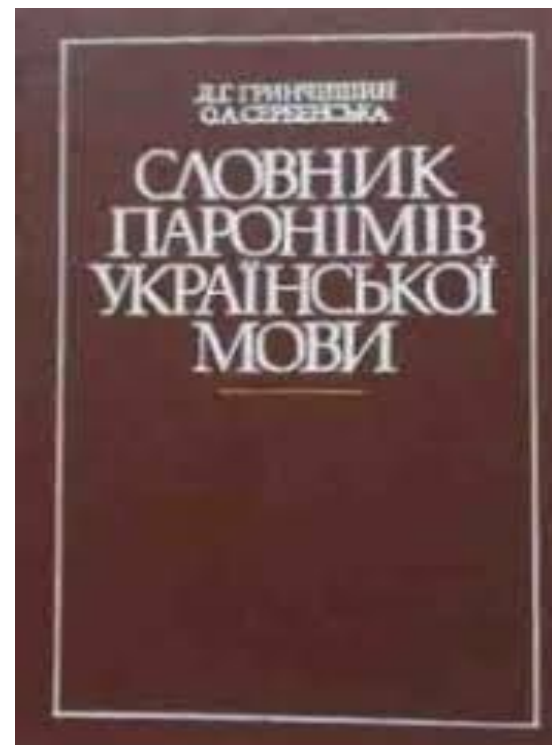
- 1 як пiску морського
- 2 як обпечений
- 3 як у землю вкопаний
- 4 як намальований

- А наче птах у клiтцi
- Б мов камiнь з працi
- В як соняшник у цвiту
- Г як бджiл у вулику
- Д мов з каменю вибитий

1Г; 2Б; 3Д; 4В.

ПАРОНІМИ – це слова схожі (не однакові) за звучанням, але різні за значенням і написанням. Пароніми зазвичай належать до однієї частини мови, можуть об'єднуватися в ряди з різною кількістю слів на основі подібності.

ПАРОНІМАМИ можуть бути іменники (адресат — адресант, адрес — адреса), прикметники (авторитетний — авторитарний), прислівники (мимохідь — мимохіть), дієслова (позичати — запозичати).

АДРЕСА

Моя адреса

Адреса ресторану

Проживати за адресою

Надсилати на адресу

Сказано на мою адресу

АДРЕС

Вітальний адрес

Адрес із нагоди ювілею

Адрес від колишніх учнів

УДАЧА

Бажаний результат

Щасливий збіг обставин

Успіх

ВДАЧА

Характер

Натура людини

Звичка

КНИЖКОВИЙ

Книжковий клуб

Книжкова полиця

Книжкова продукція

Книжкова крамниця

Книжковий ринок

Книжкова вистава

КНИЖНИЙ

Книжна мова

Книжний стиль

Книжна лексика

СНІГОВИЙ

Снігова баба

Снігова буря

Снігова завірюха

Снігові замети

Снігова хмара

Снігова людина

СНІЖНИЙ

Сніжна зима

Сніжна скатертина

Сніжна земля

Сніжний день

Сніжний рік

ТУРИСТИЧНИЙ

Туристичне бюро

Туристичний клуб

Туристичний похід

Туристичний довідник

Туристичний сезон

Туристична секція

ТУРИСТСЬКИЙ

Туристський автобус

Туристський намет

Туристський велосипед

Туристський маршрут

Туристська пісня

Туристський костюм

ОСВІЧЕНИЙ

Освічений народ

Освічений юнак

Освічена молодь

Освічена людина

Освічені жителі

ДОСВІДЧЕНИЙ

Досвідчена людина

Досвідчений керівник

Досвідчений лектор

Досвідчений лікар

ВІЙСЬКОВИЙ

Військовий аеродром

Військовий бюджет

Військовий шпиталь

Військовий призов

Військова хитрість

Військова організація

Військова підготовка

ВОЄННИЙ

Воєнний конфлікт

Воєнний стан

Воєнний злочин

Воєнна доктрина

Воєнна авантюра

Воєнна історія

Воєнна провокація

Знайдіть помилки

ефектний вихід

1

ефективний метод

2

дружній колектив

3

класичний костюм

4

тактична людина

5

корисливі поради

6

формулювати тезу

7

формулювати погляди

8

показник
економічний

9

показчик дороги

10

громадянський
транспорт

11

громадянська
позиція

12

ПОМИЛКИ:

3,5,6,11.

Нескладне ЗНО

1. Доберіть синоніми.

Слово

- 1 абсолютний
- 2 автентичний
- 3 автономний
- 4 аналогічний

синонім

- А цілковитий
- Б самостійний
- В сучасний
- Г схожий
- Д справжній

1А,2Д,3Б,4Г.

Нескладне ЗНО

2.Доберіть антоніми.

Слово

антонім

1 лебедіти

А сахатися

2 компенсувати

Б губити

3 знаходити

В грубіянити

4 деградувати

Г шкодити

Д відроджуватися

1В,2Г,3Б,4Д.

Нескладне ЗНО

3. Доберіть антоніми.

Слово

1 альтруїстичний

2 огидний

3 шкідливий

4 недалекий

антонім

А принадний

Б свійський

В тямущий

Г корисний

Д корисливий

1Д,2А,3Г,4В.

Нескладне ЗНО

4.Доберіть синоніми.

Слово

- 1 превентивний
- 2 тотальний
- 3 фіктивний
- 4 кардинальний

Синоніми

- А істотний
- Б всеосяжний
- В передовий
- Г підроблений
- Д запобіжний

1Д,2Б,3Г,4А.

Нескладне ЗНО

5. Доберіть синоніми.

Слово

1 сердечний

2 сердешний

3 розпачливий

4 ретельний

Синоніми

А невтішний

Б лицемірний

В старанний

Г щирий

Д бідолашний

1Г,2Д,3А,4В.

Нескладне ЗНО

6. Обидва слова, подані в дужках, можливі за змістом у реченні.

А Це фахівець найвищого класу — справжній (*профі, профан*).

Б Наша невеличка група здійснила (*екскурс, екскурсію*) центром Тернополя.

В Протягом (*століть, сторіч*) український степ належав кочовикам.

Г Передвиборча (*компанія, кампанія*) була в самісінькому розпалі.

Д Цей (*абонент, абонемент*) дає нам право відвідувати басейн щосереді.

В

Нескладне ЗНО

7. Синоніми наведено в рядку

А зустрічати гостя – *проводжати* гостя

Б *жвавий* хлопчина – *прудкий* хлопчина

В *привозити* подарунки – *привезені* подарунки

Г будівельний *кран* – водопровідний *кран*

Нескладне ЗНО

8. Синонімом до слова головний є

А останній

Б чільний

В завзятий

Г другорядний

Б

Нескладне ЗНО

9. Антонімічну пару вжито в прислів'ї

А Малі діти - малий клопіт, а підростуть - буде великий.

Б Діти - як квіти: поливай, то ростимуть.

В У дитини заболить пальчик, а в матері серце.

Г Рідня до пів дня, а як сонце зайде - ніхто не знайде!

Нескладне ЗНО

10. Позначте речення, у якому виділене слово НЕ МОЖНА замінити варіантом у дужках:

А Архітектор **наголосив** (підкреслив), що проект слід виконати вчасно.

Б За мить вантажна машина **зникла** (щезла) з очей.

В Технічний персонал **змарнував** (згаяв) багато часу на підготовчі роботи.

Г У нашій родині панують теплі, дружні **стосунки** (взаємини).

Д Щоб здобути (отримати) вищу освіту, потрібно наполегливо працювати.

Д

Нескладне ЗНО

11. Не можна замінити поданим варіантом у дужках виділене слово в реченні

А За високими осокорами почало **світліти** (світлішати) небо.

Б **М'який** (незлостивий) докір корисніший за нещирю подяку.

В Ми не хотіли брати участь у цих **темних** (підозрілих) справах.

Г Молоко дуже **корисне** (корисливе) для молодого організму.

Д **Подекуди** (місцями) пройшов сліпий дощик.

Г

Нескладне ЗНО

12. Із поданих у дужках синонімів кожен із варіантів можливий у реченні

А (Ретельні, проникливі) дослідження археологів підтверджують слова Геродота.

Б Червоні жоржини (сильніше, потужніше) мерехтять росами.

В Старі дуби (оточували, облягали) галявину.

Г Представники різних поколінь не завжди (здатні, здібні) порозумітися.

Д Ми стояли, зачаровані (дивною, прекрасною) музикою весняних луків.

Д

Нескладне ЗНО

13. Антоніми вжито в прислів'ї

А Глибше орати – більше сіна мати.

Б Шануй учителя, як родителя.

В Не бажай синові багатства, а бажай розуму.

Г У червні на полі густо, а надворі пусто.

Нескладне ЗНО

14. Позначте речення, що містить омоніми:

А Щире слово й добре діло душу й серце обігріло (Нар. творчість).

Б Господь посилає нам мудрості й сили і хранить Україну нині, прісно й вовік(В. Крищенко).

В Людина там не буде вільна, де є великі і малі (В. Загороднюк).

Г День у день робота, день у день праця (Панас Мирний).

Д Міг би його поганити – не хочу вуст поганити (М. Лукаш).

Д

Нескладне ЗНО

15. Антонімами є слова

А серйозний – стриманий

Б делікатний – приємний

В деградувати – відроджуватися

Г акліматизований – пристосований

Д асиміляція - уподібнення

Нескладне ЗНО

16. Синонімом до слова збагнути є

А зібгати

Б розбагатіти

В зрозуміти

Г розгубитися

В

Нескладне ЗНО

17. Синонімом до слова заяложений є

А закладений

Б закинутий

В забруднений

Г загальноприйнятий

В

Нескладне ЗНО

18. Омоніми є в реченні

А Той розум не шляхетний, а шляхетський.

Б Князь Костянтин, батько князя Василя, мав талант і талан.

В У пеклі наших доль не знаєш сам: ти бранець чи обранець.

Г Бо хтозна, чи він знайде там свободу, чи ще одну збудує слободу.

Д Бридкого бруду із холодних душ не змиє навіть і холодний душ.

Д

Нескладне ЗНО

19. Антонімами є слова в рядку

А постійний – сталий

Б приємний – милий

В різниця – тотожність

Г провісник – предтеча

В

Нескладне ЗНО

20. НЕ є синонімами слова́ в рядку

А карта, масштаб

Б занепад, регрес

В поступ, прогрес

Г тираж, наклад

А

Нескладне ЗНО

21. Синонімами є всі слова в рядку

А говіркий, веселий, радісний

Б карати, мучити, тримати

В деінде, подекуди, зблизька

Г артист, лицедій, актор

Г